

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในงานวิทยานิพนธ์นี้มุ่งเน้นทำความเข้าใจเกี่ยวกับลูกปัดสมัยทวารวดีที่พบในแหล่งโบราณคดี เขตภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อนำมาอธิบายรูปแบบของความสัมพันธ์ด้านการค้าและศาสนาที่เกิดขึ้นระหว่างอินเดียโบราณ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานโบราณคดี และการลงภาคสนามสำรวจแหล่งโบราณคดีทวารวดี และอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางโบราณคดีในการวิเคราะห์และอธิบายประกอบด้วยทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและทฤษฎีโบราณคดีเชิงหน้าที่นิยม รวมทั้งใช้แนวคิดทฤษฎีในการช่วยอธิบายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมด้วยแนวคิดการตีความวัฒนธรรมและแนวคิดผสมผสานทางวัฒนธรรม จึงได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผล

5.1.1 รูปแบบของความสัมพันธ์ในด้านการค้าและศาสนาระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีในดินแดนไทย

จากแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีในเขตภาคกลางและภาคใต้ของไทยจะมองเห็นว่าการค้นพบจากการขุดค้นผ่านหลักฐาน โบราณคดีที่เป็น โบราณวัตถุ คือ ลูกปัด ช่วยถอดรหัสสำคัญว่าลูกปัดที่พบในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 มีความเก่าแก่มากกว่าแหล่งที่พบมากคือสืบย้อนได้ถึงสมัยยุคเหล็กตอนปลายในอินเดียที่มีการเริ่มผลิตลูกปัด และเรื่อยมาถึงพุทธศตวรรษที่ 3-9 ที่อินเดียมีการผลิตลูกปัดอย่างเป็นล่ำเป็นสันและมีการส่งออก เช่น ลูกปัดหินคาร์เนเลียน หินอาเกต และเป็นหนึ่งสินค้าสำคัญที่ส่งมาพร้อมกับสินค้าประเภทอื่น เช่น ภาชนะสำริด หวีงาช้าง ลูกเต๋า (สกัดจากงาช้างหรือกระดูก) สินค้าที่พ่อค้าอินเดียรับจากจากโลกตะวันตกเช่น ลูกปัดแก้วมีแถบสี ลูกปัดแก้วแบบลูกปัดมีตา สินค้าที่พ่อค้าอินเดียรับมาจากโรมัน เช่น

ตะเกียงโรมัน หัวแหวนสลักจากหินมีค่า ภาชนะดินเผา เป็นต้น (ผาสุข อินทรารุช, 2542)
มายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สุวรรณภูมิ)

จากการขุดค้นพบลูกปัดอินเดียที่ได้รับการพิสูจน์เชิงโบราณคดีว่า ลูกปัดเหล่านี้มี
วัตถุดิบ ลวดลาย สี สัน และเอกลักษณ์เหมือนกับลูกปัดอินเดีย จึงช่วยสร้างภาพ
ประวัติศาสตร์ของสังคมวัฒนธรรมสมัยทวารวดีได้ว่าการเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค

ในทางกลับกัน เมื่อมองจากการขยายตัวของอิทธิพลภายนอกในลักษณะของ
การตกวิวัฒนาการผ่านเส้นทางการค้าในยุคโบราณประมาณปี พ.ศ. 1400 ซึ่งเป็นการบอกถึง
เส้นทางการค้าของลูกปัด ในกรณีที่มีการสั่งซื้อหรือสั่งผลิตจากต่างประเทศ เช่น อินเดีย
อียิปต์และโรมัน รวมถึงเพื่ออธิบายการกระจายของลูกปัดในอดีต (ก่อน พ.ศ. 1400
เส้นทางการค้าระหว่างตะวันตก กับตะวันออก ยังมีเส้นทางทางบกคือ เส้นทางสายไหม
ซึ่งได้สิ้นสุดลงเมื่อ ศาสนาอิสลาม ได้เข้ามาอิทธิพลในเขตตะวันออกกลาง เส้นทางค้า
ทางทะเล จึงมีความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม เพราะเหลือเส้นทางเพียงเส้นเดียว จึงเป็นเหตุ
สำคัญที่สุด ที่ทำให้สุวรรณภูมิเป็นสถานีการค้า หรือจุดตัดทางการค้าระหว่างกลุ่ม
ประเทศตะวันตก ประเทศตะวันออกกลาง กับ ประเทศในอุษาคเนย์จีน ญี่ปุ่น เกาหลี

จะเห็นว่า การมาของอินเดียได้มาพร้อมกับสินค้าที่สำคัญอย่างเช่น ลูกปัดม
สินค้า ยิ่งทำให้ภาพร่างเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-16 แสดงภาพได้
ชัดเจนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การมาของพ่อค้าอินเดีย ได้มาพร้อมกับการค้าและศาสนา ได้
ส่งผลให้เกิดการก่อรูปทางด้านระบบการค้าและเกิดการรับอิทธิพลจากการแพร่กระจาย
ทางวัฒนธรรม ในด้านระบบการค้า พ่อค้าอินเดีย ได้มาพร้อมกับสินค้า เงินตรา ระบบ
การแลกเปลี่ยนซับซ้อน หรือในลักษณะระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในสังคม
วัฒนธรรม ในลักษณะระบบการกระจายตัวของสินค้าและบริการไปยังสมาชิกของสังคม
(redistribution) และเป็นระบบการแลกเปลี่ยนแบบเงินตราหรือการค้า (money or
commercial exchange)

โดยสรุปผลการศึกษารูปแบบของความสัมพันธ์ในด้านการค้าในแหล่งโบราณคดี
ภาคกลางและภาคใต้ ดังนี้ คือ แหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีในภาคกลาง ถือได้ว่าเป็น
ศูนย์กลางที่สำคัญที่นับเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมทวารวดี ได้แก่ บริเวณที่ราบลุ่ม
แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างถึงบริเวณฝั่งตะวันออกรอบอ่าวไทย และลุ่มแม่น้ำท่าจีน แม่
กลอง เมืองสำคัญๆ ในระยะแรก จากที่มีการค้นพบหลักฐานรุ่นเก่า ได้แก่ เมืองอู่ทอง

นครชัยศรี และเมืองคูบัว เป็นต้น ซึ่งในงานวิจัยนี้เลือกแหล่งโบราณคดีเมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากว่าเมืองอู่ทอง โบราณ จังหวัดสุพรรณบุรี มีชุมชนเข้ามาอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชน โบราณในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่ง โบราณวัตถุที่แสดงหลักฐานการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวอินเดียอย่างเป็นทางการเป็นลำดับเป็นต้นขึ้นมา

ส่วนรูปแบบการค้าระหว่างอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีในเขตภาคใต้ อาจสรุปได้ว่ามีความเข้มข้นกว่าพื้นที่เขตภาคกลาง ด้วยการเป็นเมืองท่าการค้าทางทะเล ทำให้พื้นที่ของชุมชน โบราณในเขตภาคใต้ได้รับอิทธิพลในด้านการผลิตสินค้าอย่างเช่น ลูกปัดขึ้นมาและสามารถที่จะส่งผลิตใช้ในพื้นที่และส่งออกไปยังพื้นที่ชุมชน โบราณ สมัยทวารวดีในเขตภาคกลางได้ รูปแบบการค้าของชุมชน โบราณสมัยทวารวดีในเขตภาคใต้จึงมีทั้งลักษณะของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) กล่าวคือ การแพร่กระจายเป็นกระบวนการส่งผ่านสิ่งประดิษฐ์คิดค้นจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง หรือจากวัฒนธรรมกลุ่มหนึ่งไปยังวัฒนธรรมอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมักจะมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย และการการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ได้ ที่เกิดขึ้นในแหล่ง โบราณคดีควบคู่กัน จึงทำให้เกิดการค้าลูกปัดและเห็นถึงการบริโภคลูกปัดในสมัยทวารวดีอย่างแพร่หลาย ทั้งที่เป็นลูกปัดที่นำเข้ามาจากอินเดีย และที่อินเดียรับมาจากโรมัน กระทั่งที่คนท้องถิ่นสามารถผลิตขึ้นเอง จนเรียกว่าเป็น “วัฒนธรรมลูกปัดทวารวดี”

นอกจากนี้ ในด้านศาสนา ด้วยความที่พ่อค้าชาวอินเดียต้องเดินทางรอนแรมข้ามน้ำข้ามทะเลที่ใช้เวลานานและอาจจะเสี่ยงต่ออันตราย และด้วยความที่อินเดียเป็นดินแดนกำเนิดศาสนาสำคัญ พ่อค้าเหล่านี้ต่างมีทั้งพ่อค้าชาวพุทธและชาวฮินดูที่พวกเขาได้ฟังฟังในความเชื่ออุดมคติของศาสนาและพกพาวัตถุที่เป็นเครื่องรางในการคุ้มครองชีวิต สอดคล้องกับการมองวัฒนธรรมเชิงหน้าที่นิยมมาที่ความเชื่อว่าศาสนามีหน้าที่หลักในการลดความวิตกกังวลและอารมณ์ตึงเครียดอันเกิดความรู้สึกไม่แน่นอนในชีวิต และความกลัวของมนุษย์ต่อความล้มเหลวในกิจกรรมต่างๆ หากปล่อยให้ความกลัวและความวิตกกังวลต่อความไม่แน่นอนในชีวิตนั้นดำรงอยู่ความรู้สึกเหล่านั้นก็อาจขัดขวางต่อการทำงานและความราบรื่นต่อเนื่องของสังคม (B. Malinowski อ้างอิงใน ยศ สันตสมบัติ 2556)

กล่าวโดยสรุป การประกอบภาพร่างในอดีตจากการคาดการณ์ด้วยข้อความเสนอ ดังกล่าวมาจากการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีที่มีหลักฐานทางโบราณคดีสนับสนุนให้เห็นว่า สังคมวัฒนธรรมในสมัยทวารวดีเป็นลักษณะที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงกันข้ามภูมิภาคผ่านการเดินทางด้วยแรงจูงใจด้านการค้าและนำมาซึ่งการรับอิทธิพลทางศาสนา จึงนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีทั้งการรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามา ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมท้องถิ่นเองก็มีการเลือกรับและนำมาผสมผสานกับความคิด ความเชื่อของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในบทบาทหน้าที่ที่คนท้องถิ่นต้องการ

5.1.2 ผลของความสัมพันธ์ในด้านการค้าและศาสนาระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนโบราณทวารวดี

ในด้านผลของความสัมพันธ์ในด้านการค้าระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีกรณีศึกษาผ่านลูกปัด พบว่าเกิดผลสะท้อนทางวัฒนธรรมในลักษณะที่เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่สำคัญสองประการคือ ประการแรก ระบบการผลิต กล่าวคือเกิดการผลิตลูกปัดขึ้นเองในแหล่ง โบราณคดีในเขตภาคใต้ อย่างเช่นควนลูกปัด และมีการพัฒนากรรมวิธีการผลิตขึ้น โดยการรับเทคโนโลยีและวัตถุดิบบางส่วนจากอินเดียและดินแดนใกล้เคียง อีกส่วนก็ได้พัฒนากรรมวิธีเฉพาะและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น มาสร้างสรรค์เป็นลูกปัดท้องถิ่นที่มีการกระจายสินค้าไปยังดินแดนอื่นๆ ในเขตวัฒนธรรมทวารวดีในภาคกลาง จากมุมมองด้านวัฒนธรรม กระบวนการผลิตสินค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้า ยังเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมหรือการนิยามความหมาย สินค้ามิใช่เพียงวัตถุดิบของที่ถูกผลิตขึ้นเท่านั้น แต่ยังต้องได้รับการนิยามความหมายทางวัฒนธรรมว่าเป็นวัตถุดิบของประเภทหนึ่ง ในบรรดาวัตถุดิบของทั้งหมดที่มีอยู่ในสังคมแห่งใดแห่งหนึ่ง มีเพียงวัตถุดิบของบางประเภทเท่านั้นที่ถูกกำหนดให้เป็นสินค้า

มนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมทุกแห่งหนทั่วโลก ได้ใช้เวลาและพลังงานส่วนหนึ่งไปกับการสร้างสรรค์งานฝีมือหรือกิจกรรมบางประเภทซึ่งมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับความจำเป็นพื้นฐานหรือความอยู่รอดของชีวิตมนุษย์ (ยศ สันตสมบัติ, 2556: 303) ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าผลพวงต่อเนื่องจากการระบบการค้าลูกปัดลมนสินค้าจากอินเดียโบราณสู่สุวรรณภูมิ และปรากฏอย่างเข้มข้นในดินแดนเขตวัฒนธรรมทวารวดีในเขตภาคกลางและภาคใต้ของไทย ได้ทำให้เกิดระบบการผลิต การใช้เงินตรา และการ

แลกเปลี่ยนในลักษณะที่เป็น วัฒนธรรมผสมผสานและก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรมทวารวดี

ประการที่สอง เกิดระบบการแลกเปลี่ยนระบบการแลกเปลี่ยนแบบเงินตราหรือ การค้า (money or commercial exchange) โดยทั่วไปมักนิยมเรียกกันว่าระบบตลาด เป็น ระบบการแลกเปลี่ยนประเภทที่เกิดขึ้นล่าสุด เมื่อเทคโนโลยีการผลิตมีสมรรถนะสูง และผลผลิตมีมากเกินไปกว่าความต้องการบริโภคอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ความหนาแน่น ของประชากรเพิ่มสูงขึ้น และเกิดความชำนาญพิเศษนอกเหนือไปจากกิจกรรมการผลิต เพื่อยังชีพ เช่น เกิดกลุ่มช่างฝีมือ นักบวช นักพรต ซึ่งมีได้ทำการผลิตอาหารโดยตรง หากแต่การผลิตสินค้าหรือให้บริการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการยังชีพ นอกจากนี้ การมี ช่างและผู้เชี่ยวชาญงานอาชีพอื่นๆ เพิ่มมากขึ้นยังผลให้ประเภทสินค้ามีความหลากหลาย มากขึ้น ความต้องการระบบการแลกเปลี่ยน โดยมีเงินเป็นสื่อกลางจึงเริ่มมีมากขึ้น

สำหรับการเกิดขึ้นของสื่อกลางที่เรียกว่า “เงินตรา” ทำหน้าที่อย่างน้อย 3 ประการ ในระบบการแลกเปลี่ยนโดยทั่วไป ประการแรก เงินเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยน ประการที่สอง เงินเป็นตัวกำหนดคุณค่าของสินค้าต่างชนิดให้มีมาตรฐานเดียวกันและ แลกเปลี่ยนกันได้โดยง่าย และประการที่สาม เงินเป็นสิ่งไม่เน่าเสียและทำให้การสะสม ทรัพย์สิ้นและความมั่งคั่งเป็น ไปได้โดยสะดวก ในการพบหลักฐานการผลิตเหรียญจารึก ทวารวดีอาจจะเป็นเงินตราสำหรับใช้แลกเปลี่ยนสินค้าอย่างเช่นลูกบิด และตัวลูกบิดเอง ก็เป็นสินค้าที่สามารถตีมูลค่าเป็นเงินตราใช้เป็นสื่อกลางในระบบการค้า ซึ่งแสดงให้เห็น ถึงความซับซ้อนของระบบการค้าสมัยทวารวดีที่มีพัฒนาการด้านการค้าอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ การพบบนตราประทับนั้นมักจะเป็นสัญลักษณ์อันเป็นมงคลต่างๆ เพื่อ ใช้ในการติดต่อสื่อสารในระดับสถาบันการค้า การศาสนา และองค์กรต่างๆ เช่นเป็น ใบอนุญาตผ่านทางหรือนำสินค้าเข้าออกได้ และใช้เป็นเครื่องรางของขลังเพื่อความเป็น สิริมงคล แสดงให้เห็นว่าสังคมวัฒนธรรมทวารวดีเลือกผลิตงานศิลปะซึ่งสะท้อน อารมณ์ร่วมของสมาชิกสังคมออกมาเพื่อจำลองโลกทัศน์ตามความเชื่อศาสนาพุทธและ พราหมณ์ เป็นเป็นภาพสะท้อนของอุดมการณ์ความเชื่อเกี่ยวกับบุญกรรมและอำนาจเพื่อ รักษาสถานภาพของตน

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 รูปแบบของความสัมพันธ์ในด้านการค้าและศาสนาระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีในดินแดนไทย

จากการศึกษาทางโบราณคดีเพื่อการถอดรหัสความหมายจากลูกปัด โดยการใช้แนวคิด ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (cultural history) เพื่อเปิดเผยลักษณะต่างๆ ของอดีต รวมทั้งการพรรณนาและจัดจำแนกหลักฐานทางกายภาพ เช่น แหล่งโบราณคดี และโบราณวัตถุที่ค้นพบ เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมคือการจัดลำดับย้อนหลังกลับไปถึงสมัยเก่าแก่อันได้แก่ความสัมพันธ์ของอินเดียโบราณและชุมชนโบราณสมัยทวารวดี ในงานวิจัยนี้พบว่า ลูกปัดที่ปรากฏในเขตวัฒนธรรมทวารวดี ในฐานะที่เป็นสินค้าที่เป็นเครื่องประดับร่างกายของคนทวารวดีมีพบอยู่หลายประเภท ทั้งนี้ศึกษาได้จากโบราณวัตถุที่ค้นพบ ลูกปัดคือเครื่องประดับที่มีการค้นพบเป็นจำนวนมากทุกแหล่งวัฒนธรรมทวารวดีเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ จนมักเรียกกันติดปากว่า “ลูกปัดทวารวดี” (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2543: 173) จนนำมาสู่คำถามสำคัญที่ว่า การประดับลูกปัดทวารวดีคืออะไร มีคุณค่าความหมายทางวัฒนธรรมอย่างไร

จากหลักฐานและการเสนอผ่านกรอบทฤษฎีหน้าที่นิยม (functionalism) แสดงให้เห็นว่า ลูกปัด เป็นสินค้าที่มีคุณค่าอย่างน้อย 2 ประการ คือ คุณค่าในการใช้ (use value) และคุณค่าในการแลกเปลี่ยน (exchange value) สินค้าหรือวัตถุสิ่งของบางประเภทอาจมีคุณค่าอื่นๆเข้ามาประกอบด้วย เช่น วัตถุสิ่งของบางชิ้นอาจมีคุณค่าทางจิตใจ (sentimental value) สำหรับผู้เป็นเจ้าของ หรืออาจมีคุณค่าทางศิลปะ (artistic value) ดังนั้น การประดับลูกปัดทวารวดี จึงมองได้ทั้งคุณค่าประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงรูปปลักษณ์และความสวยงามของลูกปัด รวมทั้งคุณค่าทางจิตใจ นอกจากนี้ การตอบสนองอารมณ์สุนทรีย์หรือความต้องการสิ่งสวยงามแล้ว การประดับประดาตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับต่างๆ ยังเป็นเครื่องแสดงสถานภาพและชี้วัดฐานะทางสังคม ตำแหน่ง เพศ อาชีพ หรือการนับถือศาสนา

จากการพิจารณาลูกปัด ในฐานะโบราณวัตถุที่บอกประวัติที่มาและในฐานะของวัฒนธรรมทางวัตถุ จะทำให้เห็นว่า ลูกปัดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการค้าที่มาพร้อมกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) กล่าวคือ การแพร่กระจายเป็นกระบวนการส่งผ่านสิ่งประดิษฐ์คิดค้นจากที่หนึ่ง ไปยังที่หนึ่ง หรือจากวัฒนธรรมกลุ่มหนึ่งไปยังวัฒนธรรมอีกกลุ่มหนึ่ง นอกจากนี้ พบว่าการอพยพเคลื่อนย้าย (migration) ของกลุ่มคนต่าง

ถิ่น ในที่นี้คือกลุ่มประชากรพ่อค้าอินเดีย ที่อพยพเคลื่อนย้ายมาพร้อมกับสินค้าและวัฒนธรรม ความเชื่อจนเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นมา

5.2.2 ผลของความสัมพันธ์ในด้านการค้าและศาสนาระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนโบราณทวารวดี

ในการอภิปรายผลของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโบราณในอินเดียกับชุมชนโบราณทวารวดี พบว่ามีการถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นการแพร่กระจายของอารยธรรมอินเดียเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สุวรรณภูมิ) โดยมีแนวคิดแบ่งออกเป็นสองกระแส แนวคิดแรกมองว่าอารยธรรมอินเดียแพร่เข้ามาเปลี่ยนแบบแผนทางวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกแง่มุม เพราะคนอินเดียได้เข้ามาตั้งอาณานิคมอยู่ (Indianization) เช่นเดียวกับที่ยอร์ช เซเดส์ เสนอว่าไม่เชื่อว่าคนท้องถิ่นมีความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมความเจริญของตน จนสามารถรับอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ได้ เพราะเชื่อว่าพวกอินเดียมีวิธีหลายอย่างที่จะครอบคลุมนคนพื้นถิ่น เช่น ใช้อำนาจ หรือแต่งงานกับคนสำคัญชาวพื้นเมือง ส่วนแนวคิดอีกทางหนึ่ง มองว่าเป็นเรื่องของ การตอบสนอง ไม่ใช่เพียงการถูกรอบงำหรือรับมาทั้งหมด กล่าวคือมีความคิดริเริ่มของคนพื้นเมืองในการเลือกรับอารยธรรมอินเดีย ดังเช่นที่จัสติน วาน เลอร์ เสนอว่าอินเดียมีอิทธิพลต่อการวางรูปแบบให้กับรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็จริง แต่ไม่ควรละเลยบทบาทของเจ้าพื้นเมืองด้วยว่าอยู่ในฐานะผู้เชื่อมต่อกับอารยธรรมภายนอก ซึ่งสามารถแสวงประโยชน์จากอินเดียที่เข้ามาไม่ว่าในด้านการค้าและการบริหาร

จากผลการวิจัยนี้ พบว่าผลของความสัมพันธ์ด้านการค้าที่ได้รับผลสืบเนื่องจากความนิยมในลูกปัด จึงได้มีการผลิตลูกปัดขึ้นเองในชุมชนโบราณทวารวดี เป็นลักษณะที่สอดคล้องกับแนวทางของกระแสแนวคิดที่สองคือการตอบสนองต่ออารยธรรมภายนอกอย่างมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผลสรุปของงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ โอ ดับบลิว โวลเตอร์ ที่เสนอกระบวนการร่วมมือระหว่างทั้งสองฝ่าย เจ้าเมืองต่างตั้งสมมุติฐานจากอินเดียมาตั้งแต่แรก โดยนักเดินเรือของน่านน้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เองเป็นตัวกลาง เพราะฉะนั้น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่เรื่องของ การค้าโดยตรง แต่เกิดจากการปรับตัวและการเรียนรู้ของบรรดาชนชั้นหัวหน้าชาวพื้นเมืองนั่นเอง หรือเรียกกระบวนการนี้ว่า การปรับตัวให้เป็นท้องถิ่น (Localization) ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง (Syncretism) กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นช้าๆกินเวลานาน (O.W. Wolters. อ้างใน ธิดา สาระยา 2532: 65)

5.3 ข้อเสนอแนะ

- 5.3.1 จากที่งานวิทยานิพนธ์นี้ได้ศึกษานำร่องถึงการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียโบราณกับชุมชนโบราณทวารวดีผ่านการศึกษาลูกปัด ซึ่งเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่สามารถอธิบายประวัติศาสตร์ในมิติของการค้าและศาสนาได้ อย่างไรก็ดี ลูกปัดยังสามารถอธิบายความสัมพันธ์และชีวิตทางสังคมในมิติอื่นๆ อาทิ การศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของศิลปะการแต่งกาย การศึกษาความสัมพันธ์ด้านการตั้งถิ่นฐานของชุมชนพ่อค้าต่างถิ่น เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาวัตถุทางวัฒนธรรมชิ้นเล็กๆ อย่างลูกปัดสามารถอธิบายภาพของการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมในระดับภูมิภาคได้ดี
- 5.3.1 ควรจะมีการเลือกหน่วยการศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจง อาทิ การเลือกศึกษาลูกปัดในหน่วยของการศึกษาลูกปัดหินหรือลูกปัดแก้ว โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับแหล่งที่มา รูปแบบการค้า รูปแบบการตั้งชุมชน และการก่อร่างของการผสมผสานทางวัฒนธรรม จนเกิดผลทางวัฒนธรรมในหน่วยของบริบทแห่งหนึ่ง อาทิ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพ่อค้าอินเดียกับการผลิตลูกปัดที่ควนลูกปัด เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved